

Rozdział 7
Polityka Unii Europejskiej
wobec Wietnamu

(Marta Lenckowska, Dominika Jaruszowiec)

Marta Lenckowska, Dominika Jaruszowiec

Socjalistyczna Republika Wietnamu (SRW) to kraj położony w południowo-wschodniej Azji, na Półwyspie Indochińskim, o powierzchni 331 tys. km², z populacją liczącą ponad 90 mln. Jest to państwo socjalistyczne, w którym pod koniec lat 80. przeprowadzono szereg reform gospodarczych, znanych w historii jako reformy *doi moi*. Wtedy też przekształcono gospodarkę z centralnie planowanej na wolnorynkową, co pozwoliło na pojawienie się zagranicznych inwestycji w Wietnamie oraz wzmocnienie wymiany handlowej z zagranicą. Dzięki temu w 1990 r. Unia Europejska nawiązała z Wietnamem oficjalne stosunki dyplomatyczne, zyskując tym samym jednego z ważniejszych partnerów w Azji Południowo-Wschodniej. Pierwszym istotnym wydarzeniem w relacjach obustronnych było podpisanie w 1995 r. Ramowej Umowy o Współpracy UE – Wietnam (European Union-Vietnam Framework Cooperation Agreement – FCA)¹, która zarysowała kierunek wzajemnych relacji. Już rok później ustanowiono oficjalną delegację Komisji Europejskiej w Wietnamie, której zadaniem jest wspieranie zrównoważonego rozwoju państwa i poprawa warunków życia obywateli najbiedniejszych regionów, wspieranie integracji Wietnamu z globalną gospodarką poprzez wymianę handlową i reformy społeczno-ekonomiczne, wspieranie transformacji w kierunku otwartego społeczeństwa, które bazuje na dobrym zarządzaniu, rządach prawa i respektowaniu praw człowieka oraz na popularyzacji profilu Unii Europejskiej w kraju². Kolejnym ważnym wydarzeniem w relacjach bilateralnych było podpisanie w 2012 r. Ramowej Umowy o Kompleksowym Partnerstwie i Współpracy (EU-Vietnam Framework Agreement on Comprehensive

1 *Cooperation Agreement between the European Community and the Socialist Republic of Vietnam*, 14.05.1996, www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/framework_cooperation_agreement_en.pdf (data dostępu: 10.09.2018).

2 Strona przedstawicielstwa UE w Wietnamie: www.eeas.europa.eu/delegations/vietnam/1897/vietnam-and-eu_en (data dostępu: 10.09.2018).

Partnership and Cooperation – PCA)³, dzięki której relacje między partnerami umocniły się, co poskutkowało podjęciem negocjacji na temat umowy o wolnym handlu (Free Trade Agreement – FTA) pomiędzy UE a Wietnamem. Rozmowy te zakończono po dwóch i pół roku, a w grudniu 2015 r. umowa została podpisana i obecnie czeka na ratyfikację przez obie strony.

W tym rozdziale chcemy poruszyć problematykę relacji dwustronnych pomiędzy Unią Europejską a Wietnamem, poddając umowy bilateralne szczegółowej analizie pod kątem wymiany handlowej i inwestycji, a następnie poruszyć temat pomocy rozwojowej i realizowanych w jej ramach projektów. Zwrócimy także uwagę na problemy, które występują w relacjach unijno-wietnamskich, skupiając się na efektywności działań obydwu stron. Rozdział zakończymy podsumowaniem, w którym odpowiemy na pytanie, jak ważnym partnerem dla Unii Europejskiej jest Wietnam oraz czy relacje UE – Wietnam mają szanse na rozwój pomimo różnic ustrojowych, systemowych i kulturalnych.

7.1. Relacje polityczne – podstawy prawne

Podpisanie w 1995 r. Ramowej Umowy o Współpracy (FCA) między UE a Wietnamem było pierwszym znaczącym krokiem w relacjach bilateralnych. Dotąd skupiały się one głównie na pomocy humanitarnej ze strony europejskiej, ale wraz z rozwojem wietnamskiej gospodarki potrzebne były konkretne ustalenia, które pomogłyby w zacieśnieniu współpracy na polu gospodarczym i politycznym. Taki właśnie charakter ma FCA. W art. 1 umowy napisane jest, że za podstawę współpracy uznaje się respektowanie praw człowieka i wartości demokratycznych pomiędzy stronami umowy⁴. Dalej opisane są cele wzajemnej współpracy, które mówią zarówno o wzmacnianiu znaczenia Unii Europejskiej w kraju, jak i o szerzeniu wartości europejskich, tj. demokracji i praw człowieka. Następnie szczegółowo opisane zostały warunki współpracy na takich płaszczyznach, jak:

- wymiana i współpraca handlowa,
- inwestycje,
- współpraca ekonomiczna,

3 *Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation Between the European Union and its Member States, of the One Part, and the Socialist Republic of Vietnam, of the Other Part*, Hanoi, October 2012, www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pca.pdf. (data dostępu: 10.09.2018).

4 *Cooperation Agreement...*, *op. cit.*

- nauka i technika,
- ochrona środowiska,
- informacja i komunikacja,
- kontrola nadużywania narkotyków.

Dzięki kompleksowości aspektów poruszanych w umowie miały zostać stworzone ramy prawne dla współpracy unijno-wietnamskiej oraz podstawy do negocjacji kolejnych umów dwustronnych.

Współpraca między Socjalistyczną Republiką Wietnamu a UE od czasu podpisania FCA stale się rozwijała, co skłoniło do negocjowania nowej, bardziej kompleksowej umowy o współpracy. Trwające od czerwca 2008 r. negocjacje zakończyły się podpisaniem 27 czerwca 2012 r. Umowy o Partnerstwie i Współpracy (PCA). Umowa ta pogłębia relacje bilateralne na wielu płaszczyznach realizowanych w ramach FCA. Zakres umowy najlepiej prezentują jej cele zawarte w art. 2: PCA:

- zaangażowanie w istotnych dla obu stron regionalnych i międzynarodowych forach i organizacjach;
- rozwój zrównoważonego handlu i inwestycji dla uzyskania obopólnych korzyści, z uwzględnieniem trwających i planowanych inicjatyw regionalnych na linii UE – ASEAN;
- likwidacja ubóstwa, promocja idei zrównoważonego rozwoju, walka ze zmianami klimatycznymi i chorobami zakaźnymi, pogłębianie reform gospodarczych i integracji z rynkiem globalnym;
- współpraca w zakresie prawa i bezpieczeństwa, ochrony danych, migracji, walki ze zorganizowaną przestępczością i praniem brudnych pieniędzy;
- rozwijanie współpracy w pozostałych sektorach, m.in.: podatkowym, informacji, nauki i technologii, transportowym, urbanistyki i planowania przestrzennego, środowiska i surowców naturalnych, energetyki, zdrowia, praw człowieka, równości płci, turystyki, rolnictwa, administracji publicznej, organizacji pozarządowych (NGO);
- zaangażowanie w programy współpracy regionalnej i subregionalnej;
- sprzeciw wobec proliferacji broni masowego rażenia;
- prowadzenie wymian kulturalnych i edukacyjnych⁵.

PCA została ratyfikowana przez Parlament Europejski w grudniu 2015 r. i stworzyła podstawę dla dalszej pracy nad umową o wolnym handlu, która rozszerza współpracę w sektorze gospodarczym i w zakresie zrównoważonego rozwoju.

5 *Framework Agreement...*, op. cit.

7.2. Problem praw człowieka w Wietnamie

Śledząc stosunki UE i SRW, należy brać pod uwagę różnice pomiędzy obojgiem aktorów – tak ustrojowe, jak i kulturowe – z których wynikają odmienne spojrzenia na realizację polityki wewnętrznej i zagranicznej. W efekcie na drodze do osiągnięcia pożądanego konsensusu pojawiają się kwestie, które kładą się cieniem na wspólnych relacjach politycznych. Spośród nich najbardziej widoczne zdają się być problemy związane z przestrzeganiem praw człowieka i obywatela, które budzą wiele emocji w debacie publicznej.

Cenzura jest stale obecna w życiu społecznym i politycznym Wietnamu. Organy rządowe co prawda nie blokują, tak jak w Chinach, automatycznie stron internetowych zawierających niepożądane treści, jednak – jak wynika z corocznych raportów Amnesty International – nadal dochodzi do częstych aresztowań blogerów publikujących treści niewygodne dla władzy⁶. SRW należy także do grona państw stosujących karę śmierci⁷, co jest sprzeczne z unijnym prawodawstwem. Według danych statystycznych podanych przez Amnesty International w okresie między 6 sierpnia 2013 r. a 30 czerwca 2016 r. w Wietnamie wykonano 429 egzekucji.

Rząd SRW swoje decyzje polityczne motywuje po dziś dzień ideologią Ho Chí Minha⁸, która z kolei wywodzi się z myśli marksizmu-leninizmu. Dlatego też pomimo dążenia do wprowadzenia reform w dziedzinie praw ekonomiczno-socjalnych nie należy spodziewać się przełomu w dziedzinie praw politycznych i swobód obywatelskich⁹. Aktywiści na rzecz praw człowieka i obywatela nieustannie wywierają nacisk na instytucje UE, aby zwracać większą uwagę na realizację warunków umów, jednakże rozwój współpracy gospodarczej odsuwa kwestie praw człowieka na dalszy plan¹⁰.

6 www.amnesty.org/en/countries/asia-and-the-pacific/viet-nam/report-viet-nam/ (data dostępu: 30.05.2017).

7 Art. 79 kodeksu karnego SRW umożliwia wydanie wyroku więzienia lub kary śmierci za działalność zmierzającą do obalenia władzy państwowej (z wyłączeniem nieletnich i kobiet w ciąży).

8 Ho Chí Minh (ur. 19.05.1890, zm. 2.09.1969) – założyciel Komunistycznej Partii Indochin, prezydent Demokratycznej Republiki Wietnamu (1945–1969).

9 R. Brauer, V.D. Tuan, N. Frey, *Free Trade Agreement Between the EU and Vietnam: Difficult Partnership*, „KAS International Report” 09/2014.

10 Pier Antonio Panzeri, przewodniczący subkomitetu ds. praw człowieka z ramienia UE, odwiedził Wietnam w pierwszym kwartale 2017 roku, i wydał oświadczenie następującej treści: „[...] Dostrzegamy [UE], iż Wietnam poczynił znaczne postę-

Przedstawiciele obu stron organizują corocznie tzw. rundy dialogu w sprawie przestrzegania praw człowieka w ramach PCA. 1 grudnia 2017 r. odbyło się już siódme takie spotkanie. Delegacji wietnamskiej przewodził Vu Anh Quang, dyrektor generalny Departamentu Organizacji Zagranicznych Ministerstwa Spraw Zagranicznych, natomiast stronę UE oficjalnie reprezentowała Mercedes Garcia Perez z ramienia Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (European External Action Service – EEAS). Dialog poprzedziły spotkania z organizacjami pozarządowymi, m.in. The Centre for Women and Development, zajmująca się udzielaniem pomocy ofiarom handlu ludźmi i przemocy domowej, przedstawiła swój raport z dotychczasowej działalności. W trakcie rundy dialogu poruszono tematykę związaną z prawami politycznymi i obywatelskimi, wolnością słowa, stowarzyszania się, prawem do pokojowych zgromadzeń, wolnością wyznania, dostępem do informacji. Unijni przedstawiciele zwrócili uwagę na wzrost liczby aresztowań aktywistów i blogerów¹¹ oraz wystosowali prośbę do strony wietnamskiej o zwolnienie tych osób z aresztu.

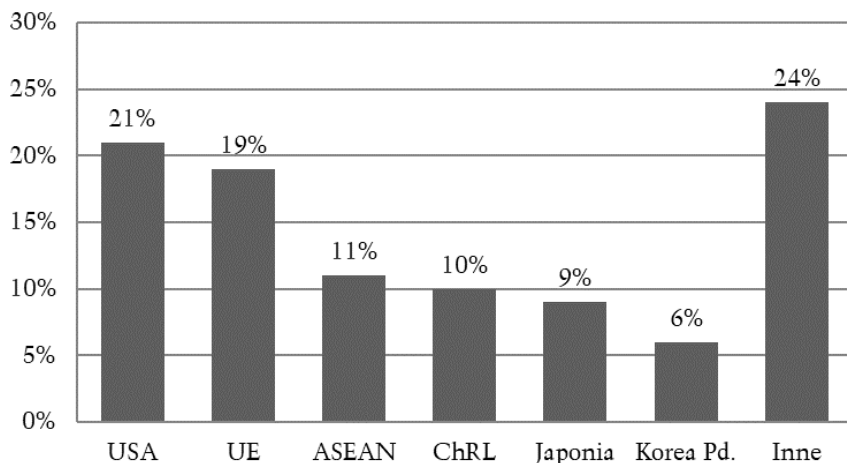
7.3. Wymiana handlowa

Od momentu wprowadzenia reform gospodarczych *doi moi* w Wietnamie w 1986 r. kraj ten z niezwykle małym rozmachem rozwinął się z biednego w średnio rozwinięty. Otwarcie się Wietnamu na zagranicznych inwestorów, jak i eksport wietnamskich produktów na rynki krajów wysoko rozwiniętych sprawiły, że jego wzrost gospodarczy w ostatnich dekadach był jednym z najszybszych i największych w historii, pozostając w tyle jedynie za chińskim.

py w kwestiach ekonomiczno-społecznych, a także rozpoczął proces rewizji praw ekonomiczno-społecznych. Niemniej jednak wierzymy, że aby odnieść sukces w dziedzinie zrównoważonego rozwoju, kluczowym jest prowadzenie otwartej debaty, dotyczącej m.in. praw politycznych, wolności słowa, zrzeszania się, religii i poglądów". Po raz kolejny w obustronnym dialogu pojawiają się więc te same słowa, które jednak nie są w żaden sposób wiążące dla żadnego z aktorów.

- 11 Podobnie w roku ubiegłym, podczas szóstej rundy dialogu, zwrócono uwagę zwłaszcza na następujących dysydentów: Ngo Hao, Nguyen Huu Vinh (blogger Anh Ba Sam) i jego asystentki, Nguyen Thi Minh Thuy, Nguyen Van Dai i jego asystenta, Le Thu Ha, Tran Huynh Duy Thuc, Nguyen Ngoc Nhu Quynh (blogger Mother Mushroom), Nguyen Hoang Quoc Hung, Doan Huy Chuong, Bui Thi Minh Hang, Dang Xuan Dieu oraz Thich Quang Do.

W 2016 r. Unia Europejska stanowiła jeden z najważniejszych rynków zbytu dla Wietnamu (wykres 12).

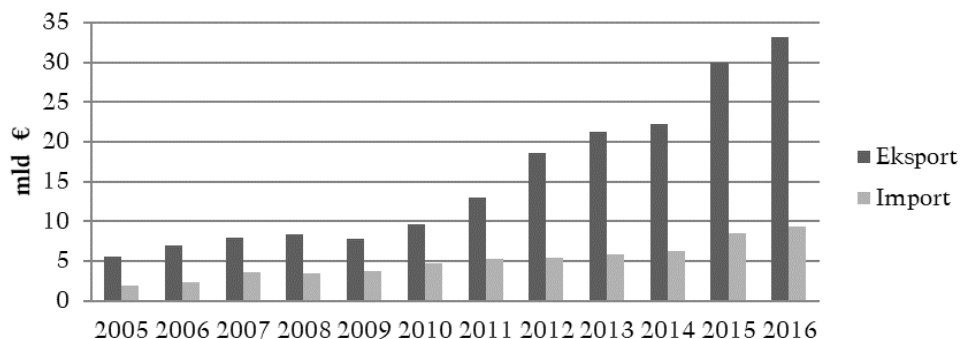
Wykres 12. Główne rynki zbytu dla wietnamskiego eksportu w 2016 r.

Źródło: www.eeas.europa.eu/archives/delegations/vietnam/documents/eu_vietnam/evfta_guide_final.pdf.

Unia Europejska stała się nabywcą 19,0% globalnego eksportu Wietnamu w 2016 r. Handel dwustronny zwiększył się o 9,5% w porównaniu z rokiem poprzednim, głównie dzięki wzrostowi eksportu Wietnamu do UE. Unia Europejska była także trzecim najważniejszym partnerem handlowym Wietnamu, zaraz po USA i Chinach.

W ciągu ostatnich 11 lat współpraca handlowa między Wietnamem a Unią Europejską rozwijała się bardzo prędko (wykres 13). Warto zwrócić szczególną uwagę na fakt, że Wietnam notuje w handlu z UE sporą nadwyżkę, która w 2016 r. wyniosła 23,8 mld euro.

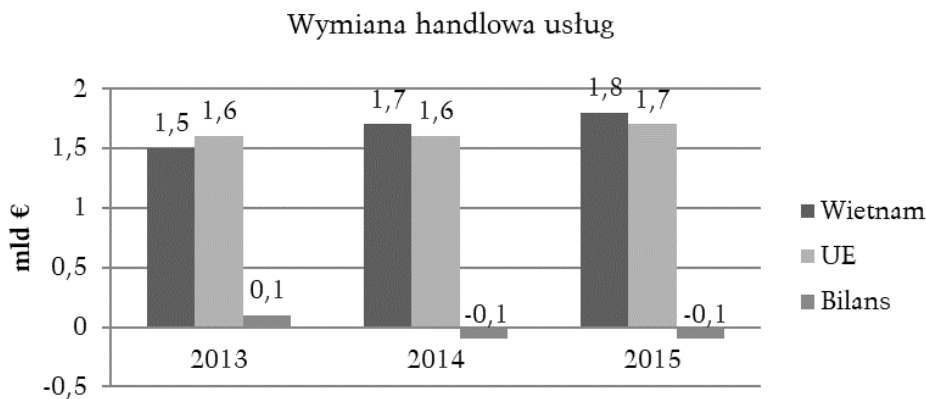
Znaczny wzrost eksportu z Wietnamu do krajów Unii Europejskiej nastąpił po 2012 r., w którym to podpisano PCA, a kolejny większy wzrost zanotowano w 2015 r., gdy umowa ta weszła w życie. Tak wysoka wymiana handlowa możliwa jest także dzięki Generalnemu Systemowi Preferencji (General Preference System) – Wietnam jako jeden z krajów rozwijających się korzysta z preferencyjnych taryf celnych na różnego rodzaju towary. Ogromne znaczenie ma również podpisanie między UE a Wietnamem FTA, które na pewno korzystnie wpłynie na rozwój handlu pomiędzy obojgiem aktorów.

Wykres 13. Wymiana handlowa Wietnam – UE w latach 2005–2016

Źródło: www.eeas.europa.eu/archives/delegations/vietnam/documents/eu_vietnam/evfta_guide_final.pdf.

Jeżeli chodzi o handel usługami pomiędzy Unią a Wietnamem, to w porównaniu z wymianą towarów stanowi on zaledwie 9,0% całej wymiany handlowej. Był to obszar, gdzie Unia miała niewielką nadwyżkę rzędu 0,1 mld euro, jednak sytuacja uległa zmianie w 2014 r. – wtedy Wietnam eksportował już więcej usług do Unii Europejskiej, niż z niej importował (wykres 14).

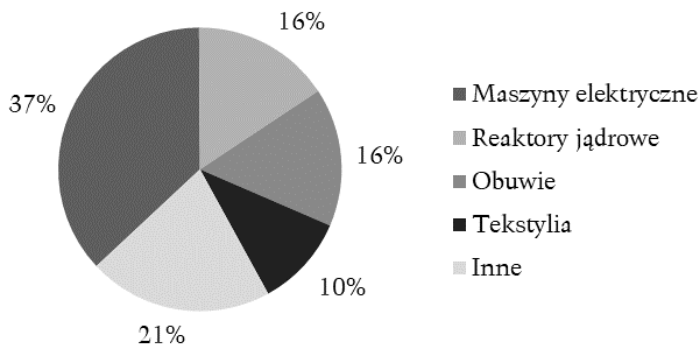

Wykres 14. Handel usługami pomiędzy UE a Wietnamem w latach 2013–2016

Źródło: www.ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/vietnam.

Biorąc pod uwagę charakterystykę wietnamskiej gospodarki i produktów, jakie ona wytwarza, można powiedzieć, że towary eksportowane

z Wietnamu do Unii Europejskiej są głównie produktami niezaawansowanymi technologicznie, a ich produkcja wymaga w większości relatywnie dużego nakładu pracy fizycznej (wykres 15).

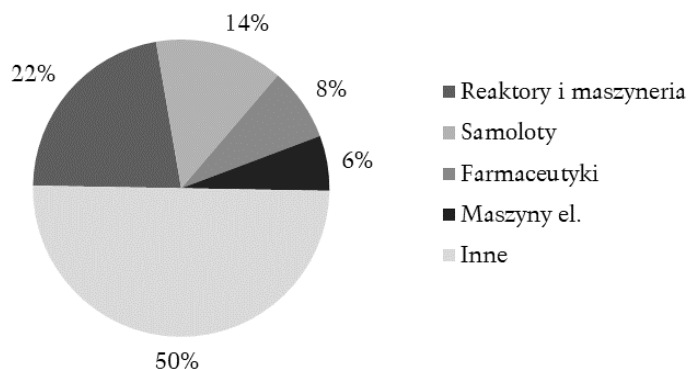

Wykres 15. Struktura wietnamskiego eksportu do UE w 2015 r.

Źródło: www.eeas.europa.eu/archives/delegations/vietnam/documents/eu_vietnam/evfta_guide_final.pdf.

Na powyższym wykresie przedstawiona została struktura eksportu wietnamskiego do krajów Unii Europejskiej – największą jego część, tj. 35,0%, stanowił eksport maszyn elektrycznych i wyposażenia. Do tej kategorii zaliczają się podzespoły komputerowe oraz części telewizorów. Drugą grupą towarów były reaktory jądrowe i maszyny związane z pozyskiwaniem energii atomowej – 14,0%. Ten sam odsetek w ramach eksportu stanowiło obuwie, które plasowało się na trzecim miejscu. Czwartą grupą, stanowiącą 10,0% wietnamskiego eksportu do UE, były tekstylia. Znacznie mniejszą część reprezentowały produkty rolne, morskie i ich przetwory, ale również meble, galanteria skórzana oraz stal i żelazo. Podobnie sytuacja wyglądała, jeżeli chodzi o towary eksportowane z UE do Wietnamu (wykres 16).

Największą część wietnamskiego importu z UE stanowiły towary zaawansowane technologicznie, z reaktorami jądrowymi, maszynami i samolotami na czele – 36,0%. Na trzecim miejscu znajdowały się towary przemysłu farmaceutycznego, takie jak leki przeciwcukrzycowe, przeciwbólowe, hipotensyjne i antybiotyki – 8,0%. Kolejnymi grupami towarów są maszyny elektryczne i sprzęt medyczny – stanowiły 10,0% towarów importowanych do Wietnamu. Na inne składają się takie towary jak: nawozy, chemikalia, drewno, skóry oraz futra.

Wykres 16. Struktura eksportu z UE do Wietnamu w 2015 r.

Źródło: www.eeas.europa.eu/archives/delegations/vietnam/documents/eu_vietnam/evfta_guide_final.pdf.

Jednakże cała wymiana handlowa pomiędzy Wietnamem a Unią Europejską nie przebiega bez przeszkód. Przykładem może być problem z importem do UE owoców morza. W roku 2016 kontrole na granicy niemieckiej, holenderskiej i hiszpańskiej wykazały w dostawie owoców morza z Wietnamu obecność szkodliwych i zakazanych substancji, m.in. amoniaku, węglanu sodu i erytromianu sodu. UE wystosowała upomnienie do wietnamskich eksporterów, po czym odpowiednie wietnamskie organy ostrzegły przedsiębiorstwa o konieczności dostosowania się do wymogów unijnych i zapowiedziały, że ci eksporterzy, którzy tego nie robią, utracą możliwość odnowienia swoich licencji eksportowych.

7.4. Inwestycje UE w Wietnamie

Unia Europejska i jej państwa członkowskie są jednym z najważniejszych źródeł inwestycji zagranicznych w Wietnamie. Według Agencji ds. Zagranicznych Inwestycji Wietnamskiego Ministerstwa ds. Planowania i Inwestycji inwestorzy z 23 krajów spośród 28 krajów członkowskich UE poprzez 1903 projekty od 1990 r. zainwestowali łącznie w Wietnamie 19,42 mld euro.

W 2016 r. inwestorzy z Unii Europejskiej przeznaczili w Wietnamie 430 mln euro na realizację 162 projektów. W 2015 r. UE zajmowała trzecie miejsce wśród zagranicznych inwestorów, a w 2016 r. spadła na miejsce siódme. Została wyprzedzona przez kilka krajów azjatyckich, wśród których zdecydowanym liderem była Korea Południowa, realizująca

projekty o łącznej wartości 4,92 mld euro. Unię Europejską prześcignęły również Singapur, Chiny, Hongkong, Japonia oraz Tajwan.

Firmy europejskie, które inwestują w Wietnamie, są zainteresowane głównie sektorami takimi jak: energetyczny, produkcyjny, przetwórstwa żywności i nieruchomości. Sektory produkcyjny i przetwórstwa skupiły w sobie prawie 35,0% całości środków. Na drugim miejscu znalazł się sektor energetyczny z 15,0%, a rynek nieruchomości pochłonął 12,0% inwestycji. Spośród krajów członkowskich UE największym inwestorem jest Holandia (26,0%), za nią znajdują się Wielka Brytania (17,6%) oraz Niemcy (12,0%). Inwestorów europejskich przyciągają największe miasta Wietnamu, Ho Chi Minh oraz Hanoi, ale także prowincje Ba Ria-Vung Tau i Dong Nai w południowo-wschodnim Wietnamie oraz Quang Ninh w północno-wschodniej części kraju¹².

Podsumowując: relacje gospodarcze stanowią najważniejszy element współpracy bilateralnej pomiędzy UE a Wietnamem. Gdy wziąć pod uwagę wysoką wartość wymiany handlowej i inwestycji, jedyną drogą do zwiększenia obopólnych zysków staje się ustalenie bardziej korzystnych podstaw prawnych. Warunki do tego miała stworzyć umowa o wolnym handlu, której negocjacje rozpoczęto w 2012 r.

7.5. Umowa o wolnym handlu

W sierpniu 2015 r., po niespełna trzech latach, ogłoszono zakończenie negocjacji nad Umową o Wolnym Handlu między Unią Europejską a Wietnamem (EU-Vietnam Free Trade Agreement – FTA), która została podpisana w grudniu tego samego roku podczas nieoficjalnej wizyty byłego już premiera Wietnamu Nguyena Tan Dunga w Belgii. Wejście w życie FTA planowane jest na 2020 r., jeżeli zostanie ona ratyfikowana przez rząd Wietnamu i Parlament Europejski. Oczekuje się, że FTA będzie miała pozytywny wpływ na obie ekonomie oraz że będzie dla Wietnamu szansą na rozwój współpracy z wieloma innymi zagranicznymi partnerami¹³.

FTA porusza nie tylko warunki wymiany handlowej, ale również problemy własności intelektualnej, praw pracowniczych, zrównoważonego rozwoju i wykorzystywania zasobów naturalnych. Jeżeli chodzi o struk-

12 *Vietnam Draws \$21 billion EU Investments*, „The Nation”, 12.04.2017, www.nationmultimedia.com/news/business/aec/30312104 (data dostępu: 5.06.2017).

13 L. Ha, *Trade Impacts of the EU-Vietnam Free Trade Agreement: The Sussex Framework Analysis*, Vietnam 2016.

turę instytucjonalną, która zajmie się wdrożeniem umowy i opieką nad prawidłowym jej realizowaniem, będą to: Komitet Handlowy, Komitety Specjalne oraz grupy robocze powoływane w trakcie implementacji umowy. Wiadomo, że FTA jest niezbędna w relacjach UE z Wietnamem ze względu na dwustronną wymianę handlową. Jak dotąd Wietnam miał preferencyjny dostęp do europejskiego rynku dzięki Generalnemu Systemowi Preferencji, jako jeden z krajów rozwijających się. UE nie miała swobodnego dostępu do rynku wietnamskiego, więc podpisanie i wejście w życie FTA stworzy szansę rozwoju unijnego eksportu do Wietnamu. Dodatkowo podpisanie FTA ma duże znaczenie, jeżeli chodzi o politykę regionalną w Azji Południowo-Wschodniej. Jest to druga taka umowa podpisana z krajem członkowskim ASEAN (Association of South East Asian Nations), pierwsza została podpisana z Singapurem w 2014 r. Stanowi ona kolejny krok ku zacieśnieniu relacji UE – ASEAN oraz zwiększeniu znaczenia Unii Europejskiej w regionie Azji Południowo-Wschodniej.

Umowa o Wolnym Handlu ma kluczowy wpływ na uzyskanie preferencyjnego traktowania towarów i usług oraz eliminację barier taryfowych. Jej zadaniem jest również utworzenie jasnych i przejrzystych zasad prawnych obejmujących wymianę handlową oraz inwestycje. Ma to zasadnicze znaczenie dla przedsiębiorstw obu stron umowy, ponieważ jasno ustalone zasady będą zapewniały stabilność i przewidywalność, co pozwoli im na długotrwałe planowanie własnych działań. FTA pomiędzy Unią Europejską a Wietnamem ma na celu zniesienie wszystkich taryf celnych, z wyjątkiem kilku, które podlegają bezcłowym kontyngentom taryfowym. Wraz z wejściem w życie FTA 65% unijnego eksportu do Wietnamu będzie odbywać się na zasadzie zerowych taryf celnych. Liberalizacja taryf reszty unijnego eksportu nastąpi w ciągu 10 lat. Z drugiej strony z dniem wejścia w życie umowy 71% wietnamskiego eksportu do krajów członkowskich UE zostanie automatycznie zwolnione z taryf celnych, a liberalizacja reszty eksportu wietnamskiego do UE nastąpi w ciągu siedmiu lat. Ma to w obu przypadkach pomóc w stopniowej asymilacji produktów na poszczególnych rynkach krajowych i unijnych oraz w stopniowym dostosowaniu się rodzimych producentów do zmian na rynku¹⁴.

W Umowie o Wolnym Handlu UE – Wietnam znajduje się także szereg zastrzeżeń dotyczących implementacji umowy. Jednym z nich jest zakaz dyskryminacji towarów importowanych i preferencji towarów produkcji

14 Tekst Umowy o Wolnym Handlu UE z Wietnamem, www.trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1437.

krajowej poprzez nakładanie podatków na towary importowane przez rząd jednej ze stron. Równie ciekawym zapisem, użytym po raz pierwszy w historii wszystkich umów o wolnym handlu, jest sformułowanie *remanufactured goods*, czyli „produkty przetworzone”. Merytorycznie ma on na celu wprowadzenie jednakowego traktowania produktów przetworzonych, pod warunkiem, że będą one odpowiednio oznaczone. Dotąd produkty przetworzone były uznawane przez Wietnam za „używane” i obowiązywał zakaz ich importu. Dzięki dodaniu tej kategorii do umowy możliwe będzie eksportowanie na rynek wietnamski takich towarów, jak: używana aparatura medyczna (chodzi tu m.in. o urządzenia rezonansu magnetycznego, których cena wynosi ponad milion euro w przypadku nowych urządzeń) i używane części samochodowe, które wchodząc na rynek w niższych cenach, będą konkurencyjne i bardziej dostępne dla większej części społeczeństwa. Po raz pierwszy pojawia się także zapis, który ma określać dokładne pochodzenie towaru. Chodzi tu głównie o towary europejskie, które nie są produktami rolniczymi. Będą one oznaczane *Made in EU*, za wyjątkiem wyrobów farmaceutycznych, tj. leków, które nadal będą podlegać prawom patentowym.

Ważnym zapisem w Umowie o Wolnym Handlu między UE a Wietnamem są „zasady pochodzenia” (ang. *rules of origin*). Polegają one na powiązaniu danego towaru z krajem, dla którego stosowane mają być taryfy preferencyjne zawarte w umowie. Jest to system bardzo podobny do Generalnego Systemu Preferencji, z tą różnicą, że będzie on obowiązywał obustronnie.

Kolejnym ważnym postanowieniem w FTA jest określenie zasad przestrzegania praw własności intelektualnej (*intellectual property rights* – IPR). Zapis ten obejmuje problematykę związaną ze znakami towarowymi, prawami autorskimi, projektami, patentami, ochroną nieujawnionych informacji i danych oraz oznaczeń geograficznych towarów (*geographical indications*), których Wietnam będzie musiał przestrzegać, aby implementacja umowy przebiegała bezproblemowo. Ma to na celu ochronę europejskich firm i producentów, którzy posiadają tego typu prawa do wytwarzanych przez siebie towarów. Zapis ten ma chronić patenty firm farmaceutycznych, aby ich wejście na rynek wietnamski odbywało się zgodnie z prawem.

Ratyfikacja Umowy o Wolnym Handlu była planowana na czerwiec 2018 r., jednakże przesunęła się ona w czasie z powodu nieratyfikowania przez Wietnam międzynarodowych konwencji o prawach pracowniczych. Prawdopodobnie nie wejdzie w życie szybciej niż w 2020 r.

7.6. Pomoc humanitarna i rozwojowa

UE może poszczycić się tytułem największego darczyńcy pomocy humanitarnej na świecie. Operacje pomocowe są prowadzone przez Dyрекcję Generalną Komisji Europejskiej ds. Pomocy Humanitarnej i Ochrony Ludności (ECHO), przy współpracy ponad 200 organizacji partnerskich – m.in. agencji ONZ czy stowarzyszeń Czerwonego Krzyża. Podstawą prawną jest art. 214 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, natomiast zasady udzielania pomocy humanitarnej określa Rozporządzenie Rady nr 1257/96 z 20 czerwca 1996 r.

UE obejmuje swym zasięgiem osiem regionów niezwykle narażonych na katastrofy naturalne, w tym Azję Południowo-Wschodnią, która doświadcza tajfunów i powodzi, niszczących dobytek mieszkańców i stanowiących zagrożenie dla ich zdrowia i życia. Unijny program DIPECHO ma na celu ulepszanie w tych regionach schematów reagowania na sytuacje kryzysowe, szkolenie ludności oraz zapobieganie katastrofom. Od 1995 r. UE przeznaczyła ponad 12,7 mln euro na pomoc Wietnamowi, zwłaszcza na unowocześnienie systemu ostrzegania oraz na przeprowadzanie szkoleń dla miejscowej ludności. Warto dodać, że w odpowiedzi na tajfuny Wutip i Nari, które wyrządziły duże szkody w Wietnamie w 2013 r., UE przeznaczyła dodatkowe 1,5 mln euro na realizację kolejnych projektów.

Wietnam jest także biorcą Oficjalnej Pomocy Rozwojowej (ang. *Official Development Assistance* – ODA). Największymi dawcami pomocy poza Delegacją UE są Niemcy, Francja i Holandia. Wśród sektorów wspomaganych znajdują się m.in. transport i telekomunikacja, ochrona zdrowia i edukacja, redukcja biedy i rozwój obszarów wiejskich. W ostatnich latach jednak wsparcie w ramach ODA jest stopniowo zmniejszane dla SRW¹⁵, ze względu na planowane zniesienie taryf celnych na mocy umowy o wolnym handlu.

Wietnam jako republika socjalistyczna realizuje tzw. plany pięcioletnie. Ostatni, na lata 2016–2020, został uchwalony przez Zgromadzenie Narodowe 12 kwietnia 2016 r. w Hanoi¹⁶. Przyjęto trzy główne obszary

15 W roku 2013 swój udział w programie ODA dla Wietnamu zakończyła Hiszpania, w roku 2015 Belgia zapowiedziała, że nie będzie dalej udzielać pomocy w formie bezzwrotnej; Wielka Brytania także nie będzie kontynuować swojego udziału. Polską pomoc rozwojową dla Wietnamu w 2016 r. zmniejszyła się do 4,5 mln euro.

16 www.chinhphu.vn/portal/page/portal/English/strategies/strategiesdetails?categoryId=30&articleId=10057712 (data dostępu: 31.05.2017).

działania: ekonomiczny, społeczny i środowiskowy¹⁷. Poza tym rząd przyjął plany rozwoju m.in. sektora turystycznego, ochrony środowiska, strategię na rzecz osiągnięcia pełnej równości płci oraz industrializacji państwa. Osiągnięcie postawionych ambitnych celów wymaga jednak ogromnych inwestycji, chociażby w infrastrukturę i zasoby ludzkie.

Przykładem unijnego programu wspierającego zrównoważony rozwój Wietnamu jest The Multiannual Indicative Programme for Viet Nam 2014–2020 (MIP)¹⁸, który zbiegł się w czasie z aktualnym planem pięcioletnim. Został on przyjęty do realizacji w Brukseli 13 października 2014 r. w obecności José Manuela Barroso ze strony UE oraz premiera Wietnamu Nguyena Tan Dunga. Program skupia się na wsparciu w dwóch dziedzinach: zrównoważonej energii oraz zarządzania i rządów prawa (tabela 7).

Tabela 7. Plan finansowy w ramach programu MIP 2014–2020

Sektor	Kwota (€)	% pomocy
Zrównoważona energia	346 000 000	86,50
Zarządzanie i rządy prawa	50 000 000	12,50
Środki wspierające	4000,000	1,00
Suma	400 000 000	100,00

Źródło: www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/20141113_mip_en.pdf

Tabela 7 przedstawia przegląd finansowania w wybranych sektorach. Łączna kwota wynosi 400 mln euro, z czego większość przeznaczona jest na rozwój zrównoważonej energii. Sektor energetyczny uznany został za najważniejszy, gdyż zakłada się, że Wietnam, choć jest eksporterem surowców energetycznych (ropy naftowej, węgla i energii wodnej), do 2020 r. importować będzie 35% całości swojego koszyka energetycznego, natomiast do 2030 r. – 56%. Większość populacji (98%) ma dostęp do energii, jednakże część mieszkańców obszarów wiejskich polega głównie na biomasie¹⁹.

17 Spośród założonych celów na uwagę zasługują np. spadek biedy o ok. 1–1,5% rocznie, zapewnienie ubezpieczenia zdrowotnego dla przynajmniej 80% populacji, spadek deficytu budżetowego poniżej 4% PKB czy dostęp do czystej wody dla 95% mieszkańców terenów miejskich i 90% mieszkańców terenów wiejskich.

18 The Multiannual Indicative Programme for Viet Nam 2014–2020, 13 October 2013, Brussels, www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/20141113_mip_en.pdf (data dostępu: 30.05.2017).

19 W 1975 r. jedynie 2,5% mieszkańców obszarów wiejskich posiadało dostęp do elektryczności. Gwałtowny rozwój kraju sprawił, że procent ten wzrósł do 96% do 2009 r., zatem statystycznie przez 33 lata ok. 80 mln osób zaczęło korzystać ze stałych do-

Sektor energetyczny jest zatem kluczowy w procesie dalszej industrializacji i realizacji założeń niniejszego programu. Unia Europejska zamierza w dalszym ciągu wspierać także inwestycje w kierunku odnawialnych źródeł energii, które zyskują na znaczeniu w kontekście problemu degradacji środowiska naturalnego. Za istotne uznaje ona likwidację rządowych subsydiów w sektorze energetycznym, które zaburzają wietnamski rynek oraz uniemożliwiają prowadzenie dalszych badań i realizację programów związanych z odnawialnymi źródłami energii (wiatrowa, solarna, geotermalna, biomasa i wodna). 50 mln euro zostanie przeznaczone na sektor zarządzania i rządów prawa. Jest to kwota niewielka w porównaniu z wyzwaniem, przed którymi stoją władze tego kraju. Rozwój społeczny stwarza potrzebę transparentności władzy, aktywnego udziału w życiu publicznym i ponoszenia odpowiedzialności prawnej (np. w kwestii problemu korupcji na wyższych szczeblach czy w sektorze opieki zdrowotnej i sądownictwie²⁰). Celem jest przybliżenie Wietnamu do światowych standardów demokracji, dzięki pomocy i doświadczeniu oferowanym przez UE.

Pozostałe 4 mln euro przeznaczone są na przygotowanie do realizacji programów w ramach MIP, włączając w to konsultacje, organizację szkoleń oraz ewaluację.

Konkluzje

Relacje bilateralne między obojgiem aktorów trwają zaledwie 28 lat, jednakże w obiektywnej ocenie można z całą pewnością stwierdzić, że prężnie się rozwijają. To sprawia, że budowana przez lata współpraca stale zyskuje na znaczeniu – SRW należy w tym momencie do kluczowych partnerów UE w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Zawarte umowy, w tym PCA i FTA, normalizują stosunki polityczne i gospodarcze w celu uzyskania obopólnych korzyści.

Należy oczywiście mieć na uwadze różnice zarówno ustrojowe, jak i kulturowe, które generują pewne problemy w relacjach dwustronnych, tj. w kwestii propagowania wartości demokratycznych, przestrzegania

staw energii elektrycznej. Wciąż jednak szacuje się, że ok. 800 tys. domostw biedniejszej warstwy społecznej zaspokaja swoje potrzeby energetyczne biomasą.

20 Na uwagę zasługuje zaakceptowany przez premiera decyzją nr 1072/QĐ-TTg program „Strategii Rozwoju Profesji Prawniczych do 2020 r.”, który ma za zadanie usprawnić działanie władzy sądowniczej w kraju, poprzez bardziej dogłębną i staranną edukację prawników i innych powiązanych zawodów.

praw człowieka i obywatela oraz ochrony środowiska naturalnego (UE jako światowy lider stosujący zasadę prewencji, przezorności oraz podejścia systemowego i zintegrowanego wiele wymaga od aktorów, z którymi zawiązuje współpracę).

Pomimo wszelkich działań z tym związanych oraz zapisów w zawieranych umowach bilateralnych można odnieść wrażenie, że idee typowe dla państw o ustroju demokratycznym nie znajdują jednak właściwego zastosowania na gruncie wietnamskim – wydaje się, że dążenia do rozszerzania współpracy handlowej i rozwoju inwestycji są na tyle istotne dla UE, iż kwestie monitorowania procesu demokratyzacji i przestrzegania praw człowieka i obywatela schodzą na dalszy plan.

Wietnam przyjął do realizacji wiele programów zainicjowanych lub współfinansowanych przez UE na następne lata, w sektorach takich jak ochrona środowiska, energetyka lub rządy prawa, będących najistotniejszymi filarami państwa. Podaje to jednak w wątpliwość możliwość sfinansowania w całości tak kosztownych przedsięwzięć do 2020 r. oraz realizację wszystkich postawionych celów, nawet z pomocą UE (z racji panującego ustroju socjalistycznego, hamującego przedsięwzięcia, które z punktu widzenia tamtejszej władzy mogą stanowić zagrożenie dla jej integralności, np. całkowita wolność słowa i mediów).

Można się jednak spodziewać, że wzajemne relacje UE i SRW nie stracą na znaczeniu, a dalej będą się umacniać, zwłaszcza w przypadku rychłej implementacji FTA. Pozycja Wietnamu w regionie stale się umacnia, należy się zatem bacznie przyglądać kolejnym inicjatywom, tak dwustronnym, jak wielostronnym, np. ASEM.

Bibliografia

- Amnesty International Annual Report 2016/17, www.amnesty.org/download/Documents/POL1048002017ENGLISH.PDF.
- Asia-Europe Meeting, www.aseminfoboard.org/.
- Błaszczuk-Zawiła M., *The European Union Economic Relations with ASEAN Countries: Vietnam*, „Unia Europejska.pl” 2015, nr 5 (234).
- Brauer R., Dang Tuan V., Frey N., Free Trade Agreement between the EU and Vietnam: Difficult Partnership, KAS International Report 9/2014.
- Decision No. 1072/QĐ-TTg Strategy For Development of the Lawyer Profession Through 2020, Hanoi 2011.
- Delegation of the European Union to Vietnam – European External Action Service, www.eeas.europa.eu/delegations/vietnam_en.
- Drzymała A., *European Union Foreign Direct Investment Outflows to ASEAN Countries*, „Comparative Economic Research” 2013, vol. 16, issue 1, s. 5–19.

- EU – Vietnam Framework Cooperation Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation*, Hanoi 2012.
- EU – Vietnam Framework Cooperation Agreement*, Brussels 1995.
- EU – Vietnam Free Trade Agreement*, Brussels 2015.
- EU Blue Book 2015: European Union Development Cooperation Activities in Vietnam*, Hanoi 2015, www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/bluebook_2015.pdf
- EU Cooperation in Viet Nam: An Enhanced Response To The Development Challenges, The Multiannual Indicative Programme for Viet Nam 2014–2020*, Brussels 2014, www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/20141113_mip_en.pdf.
- Guide to the EU – Vietnam Free Trade Agreement*, Delegation of the European Union to Vietnam, www.eeas.europa.eu/archives/delegations/vietnam/documents/eu_vietnam/evfta_guide.pdf
- Kodeks karny SRW, www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=385615.
- Kokko A., *EU and Vietnam: from parental to a competitive relationship?*, „CIBEM Working Paper Series” 2011.
- Le Thu H., *Trade Impacts of the European Union – Vietnam Free Trade Agreement: The Sussex Framework Analysis*, Vietnam 2017.
- Multi-annual Indicative Programme for Vietnam 2014–2020, 13 October 2013, Brussels, www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/20141113_mip_en.pdf.
- Nguyen K.V., *Vietnam a Long History*, Hanoi 1987.
- Resolution on Five-year Socio-economic Development Plan from 2016–2020, Hanoi 2016.
- Vietnam – European Community Strategy Paper for the period 2007–2013*, www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/country_strategy_paper_vietnam_2007-2013_en.pdf.